

2 és fél év

Három évvel ezelőtt, egy szerdai napon, hajnali öt óra tájban arra ébredtem, hogy megfellebezhetetlenül és kijátszhatatlanul zsidó vagyok, bár apám hívő erdélyi unitárius, anyám pedig alföldi, kismemesi családból származott. Ez persze nem jelentette azt, hogy reggelre körül is metélődtem, nem, erre a szertartásra később sem került sor, egyszerűen csak zsidónak éreztem magam, bizonyos voltam benne, hogy az vagyok, de elmondani természetesen nem mondtam még el senkinek akkor, nem mintha szégyelltem volna, egyáltalán nem, de megtérésemet — hiszen minek is nevezhetném másnak? — érhetően furcsállták volna még a családtagjaim is, akik egyébként tudták, hogy aránylag jól olvasok és írok héberül, eleinte még az sem jutott eszembe, hogy látogassam a zsinagógát, pedig közel jártunk pészáh ünnepéhez, de inkább a keresztény húsvétot ünnepeltem meg; még ajándékokat is vettem, anyámnak valami apróságot, meg is locsoltam őket, unottan, könnyű, jellegtelen parfümmel, mert anyám rendszeresen migrént kapott az erős illatoktól, sőt a szomszédasszonynál még egy falat sonkát is ettem, csípős tormával és ittam rá egy pohár vodkát, igaz meglehetősen bűntudattal, s inkább csak felesleges udvariasságból. A zsinagógába majd egy hónap elteltével mentem csak el. Nem ismertem senkit. Kapkodva, a kapuban vettem fel a kalapomat, s mivel azelőtt még esős, őszi időben sem viseltem ilyesféle holmit, olyan bizonytalanul, flegmán csaptam a fejembe, mintha részeg lettem volna, ez persze azonnal szemet szűrt a kántornak, aki megkérdezte tőlem, hogy csak kíváncsiskodok-e vagy közéjük tartozom, és én akkor először ismertem be, hogy ha nem is vér szerint, de egyébként minden tekintetben, maradéktalanul zsidó vagyok, mire ő a nevem kér-

dezte, hitetlenkedett, és én cinikus kételkedését látva elmagyaráztam neki, hogy először járok a zsinagógában, eladdig nem tartottam még be az ünnepeket és ő megértően hallgatott — nyilván azt hitte, hogy valami kikeresztelkedett család sarjadéka vagyok, s megígérte nekem, hogy a szertartás végén bemutat a rabbinak.

Kint lassan-komorán sötétedett. Péntek este volt.

A rabbi, ez az ötven körüli, sötétvörös szakállú, táskás szemű ember (nálam legalább egy fejjel alacsonyabb,) az imaház csöndes fogadószobájában várt rám, szürke öltönyben, rövid beszélgetésünk végén megajándékozott egy zsolttároskönyvvel, amit az ajtóban állva én véletlenül keresztény módon, jobbról-balra akartam felnyitni, bár tudtam, hogy a zsidóknak minden a visszájára fordul, mintha az időt is a végéről élnék, a halálhoz mérve létezésüket, de addigi életem során összes könyvemem úgy nyitottam fel, akár az Újszövetséget, aminek már csak a jelenlétét éreztem, a fontosságát, de abban hinni, hogy a mi világunk Jézus által megváltatott, már nem tudtam, és azt hiszem pont akkor lettem zsidó, nem sokkal egyetlen fiam halála után, amikor kételkedni kezdtem abban, hogy a világtól elvették bűneit, mert igenis bűnösnek, sőt aljasnak, megátalkodottnak éreztem egy olyan világot, amelyben egy tizenegy éves gyermek annyit szenvedhet, mint az én fiam, aki halála előtt gyakran vért öklendezett, lefogyott, megszurkült vékony bőre; és azon a napon, amikor meghalt leukémiában, elkezdtem mindent a halál felől szemlélni én is, megfordítottam tehát a rabbitól kapott könyvet és jóleső meleg érzéssel kinyitottam az első zsolttárnál.

A rabbi felállt és hiába tiltakoztam, sántikálva, lassan lekísért a bejáratig.

A szecessziós Margaréta cukrászdában mesélt először Auschwitzról.

Már kávéztunk.

Történetekkel kezdte.

Ismert ott egy magas, atlétaalkatú férfit, aki imádtá a nőket, s valóban figyelmes, jó szerető is lehetett, mert minden mozdulata finoman erotikus volt, álmos szemekkel, bátorítva bámulták a nők, ha barakkjuk felé járt — és az a férfi egy napon úgy tért vissza a cellájába, hogy lábán vaskos patakokban, melegen ömlött lefelé a vér, csöndesen leült ágya szélére és kinyitotta kezét, amelyben herezacskóit szorongatta; és ismert ott a rabbi egy zongoraművész is, akinek egy kihallgatáson először a körmeit feszegették le, majd

pengével lenyiszálták felső ujpperceit, és ismert ott egy nőt, akinek a férje meghalt egy bombatámadáskor, amikor felesége már másfél hónapos terhes volt; azt az igazán szép és kecses nőt olyan kíméletlenül dolgoztatták, hogy nem sokkal a szabadulásuk előtt elvetélt; s mesélt még a rabbi hét emberről, tehát összesen tízről, s én tudtam, hogy a tízes szám a szefirot-fát jelenti, s felfigyeltem a sebírát kélim, vagyis az edénytörés helyén egy furcsa alakra, akit a rabbim keserű leírása alapján angyalnak véltem, és tudtam, hogy valahol itt végződik a világ, amikor olyan számolatlanul ölik az embereket, hogy a legyilkoltak közé egy tétova angyal is keveredik, mert az ő kiáltására felkapja fejét az Isten és belevonaglik a fájdalomba. Auschwitzban a gyilkosok — mondta a rabbi — rosszabbak voltak az ördögöknél is, mert felkészültebben ismerték az embert, és tudtak a vágyról, arról, hogy az ember sok mindent kielégíthetetlen mohósággal akar, de van egy, csak egyetlen egy dolog, amelyre az emberek nem mohón, izgágán vágnak, hanem kimondhatatlanul csendesen, szelíden és áhítattal várják beteljesedését, ahogy röplését a madár; és ha a halandók elvesztik minden reményüket, hogy ez a gyöngéd vágyuk valaha teljesülni fog, mert ez, s csakis ez a *vágy*, akkor kiessé és végképp lehetetlenné lesz az életük, esélytelenek lesznek a boldogságra: ezért mondta a rabbi, hogy a tömeggyilkosok szemérmetlenül értettek a lélektanhoz, mert azok, akik kiléptek imbolyogva Auschwitz kapuján, már képtelenek voltak az életre és minden könyvet hátul ütöttek fel.

Attól a perctől kezdve minden ember számára lehetetlenné vált, hogy huzamosabb ideig boldog és elégedett legyen. Csak a vágyak teljesülnek azóta.

De Isten figyelmét már sajtó teste köti le.

Majdnem egy év kellett ahhoz, hogy családom rájöjjön: valóban zsidó lettem, ez nem afféle tréfa tehát, átmeneti elmeegyeség, hanem állapot, ráadásul sokkal valósabb állapot, mint kereszténynek lenni, ami persze nem feltétlenül a zsidó vallást dicséri, hiszen ahhoz, hogy valaki keresztény legyen, hangsúlyosabb és félelmetesebb hit kell, hiszen a zsidók szinte ott élnek Isten közelében, a hagyomány sodorja köznapijait, márpedig milyen könnyű felépíteni arra egy életet, hogy valaki minden szombaton tévedhetetlenül ugyanazt cselekszi, lelassítja az órákat, elidőz, olvas, imádkozik, meditál, s ezt értették meg olyan nehezen a szüleim is, legfőképpen persze anyám: hogy megtartom a szombatokat, amelyeken egyéb-

ként mindent megfontoltan csináltam, semmit sem rutinosan, még a levest is szokatlan, kimért mozdulatokkal mertem, vagyis a szombatokban, mondjuk úgy, minden meglepetésszerű volt, koncentráltam valamennyi mozdulatomra, a fürdés utáni törölközésre ugyanúgy, mint az írásra, anyám, aki türelmetlen, nagyravágyó asszony volt, ezt nem értette meg, csak a feleségem, aki sábbátkor kiszolgált engem: hűségét és szeretetét sem éreztem már olyan tehernek, mint régen, amikor gyakran idegesített, hogy annyit fecseg betegeiről, orvoskollégáiról, akiket alig ismertem, hogy a legalkalmatlanabb pillanatokban hívott ebédelni, sétálni vagy hozta be kiteregetni a ruhákat a radiátorra. Szinte csak héber nyelvű irodalmat olvastam, Scholem kommentárokat, fordítottam a Zohárt, jól bírtam az arámi nyelvet is, tanulmányt írtam a Bábel tornyáról, miszerint az építmény nem méretével ejtette kétségbe az Istent, hanem alakjával, mert a felső szférákat mintázta le, és foglalkoztam természetesen a Széfer Jecirával is, amelynek Athanasius Kirher féle magyarázata, az 1652-ben megjelent Cabala Haebraeorum: megrendített. Kircher szerint ugyanis a szefirot-fának tizenkét ága van: az Örökkévaló 12 keresztény, de én tudtam, hogy ez a tizenkettes szám jelenti Héraklész tizenkét próbáját ugyanúgy, ahogy a zodiákus jegyeket és a tucatnyi tulajdonságot is, könyvet írtam hát a tizenkettes számról, ami nagy sikert is ért el. Bár pont e könyv miatt hagytak el zsidó barátaim, akik ettől kezdve hitehagyottnak tekintettek vagy diletáns zsidónak.

Magányos lettem.

Alig két évvel megtérésem után, egy őszi szombaton beleuntam a tétlenségbe. Csak kocogtam, de ez volt az első szombat, amikor kimozdultam otthonról.

Jól esett csöndes esőben és sötétben futni.

Elégedett voltam, de távolról sem boldog, mert ahogy jónéhányan, én is tévedtem, mégpedig a legfontosabb dologgal kapcsolatban: ha megkérdeztek volna ugyanis, hogy mi az, amire a legesleginkább vágyom, melyik az a vágy, amelyikre életem épül, azonnal azt válaszoltam volna, hogy vágyom egy fiúgyermekre, akit zongorázni taníthatnék, eljárhatnék vele kocogni, megvárhatnám a kocsi-ban az iskola előtt, akivel esténként bírkóznék a bevetett ágyon, akit teniszezni taníthatnék, lopva megmutathatnám neki az utcán, hogy melyik nő bokája, feneke csinos, Homéroszt olvashatnék fel neki, de tévedtem, ahogy sokan mások, akik valami kegyetlen,

beteljesíthetetlen, szép dologra vágnak a lelkük legmélyén, ott, ahová leásni még sohasem volt bátorságuk, tehát arról a *vágyról* sohasem szólnak, mert sem az erejük, sem a bölcsességük nincs meg hozzá, pedig az élet csak erre jó, hogy azt a vágyat leleplezzük magunkban és várjunk türelemmel, mert „ami sietős az mind múlásra mutat, s csak az avat be, ami szívünkben elidőz”, türelem kell hát, s idő és lét is egymástól elválaszthatóvá válik, hiszen csak látszólag függ össze a kettő, mert ezt tanultam meg zsidóként, hogy a halál felől nézve, egy-máshoz nincs közük, az idő ugyanis értelmezhető fogalommá válik, s így mind erejét, mind lendületét elveszti; onnan nézve csak az idő halott, az ember legfeljebb csak bűnösnek tűnhet.

Amikor a 12-ről szóló könyvemem dolgoztam, egyre többet gondoltam arra, hogy csak áltatom magam, bár nagyon vágyom egy gyerekre, de feleségem betegsége miatt nekem már nem lehet, hiszen képtelen voltam kedvesemet megcsalni, elhagyni, még két napra sem, egy órára sem, hiányzott mindig, s írás közben jöttem rá, — hisz az írás is szinte csak erre volt jó — hogy alig ismerem magam, akkor döböntem rá, hogy tévedtem, mert egyetlen vágyam régóta már, hogy egy legyek ama tizenkettő közül.

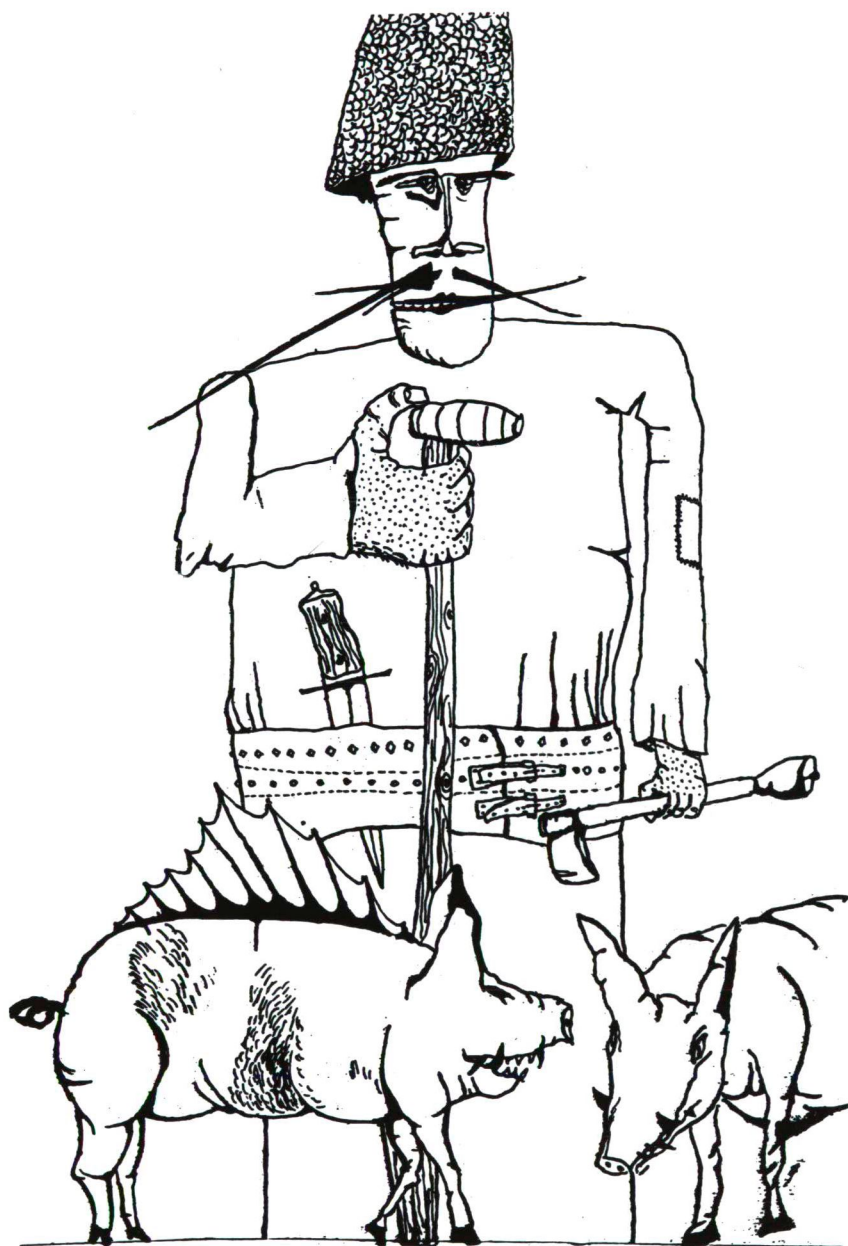
El sem tudtam képzelni merészebb és igazabb vágyat.

Egy szombati napon ebéd közben aztán.

Ültem a konyhaasztalnál, kanalaztam lassan a csontlevesemet, kint köd volt, s mint lágy pehelytollak, fehér madarak csatájában, olyan dühösen és képtelenül esett a hó, előttünk lent a téren egy sísapkás kilenc év körüli kislányt láttam, amint lerúgja a vékony havat az ázott földről és váratlanul az a régi tél jutott az eszembe, amikor még élt a fiam és anyámék telkén hógolyóztunk, a hidegtől már kiszáradt a kezem, hóval dörzsöltem az arcom, fiam talán négy éves lehetett, esetlenül dobált, és ez az emlék olyan szomorúvá tett, hogy már nem is a nehéz bánatot éreztem, hanem vad, eszelős boldogságot, amely után nem lehetett többé a régi módon élni.

Felsőhajtottam.

A feleségem már akkor tudta, hogy újra keresztény vagyok.

Benda Balázs: Állatokkal foglalkozó emberek. Disznókkal.